

Kroniek

H.J.C.C.J. Wilschut

Vrouw in NGK-ambt

Op zoek naar een passend opschrift voor dit onderdeel van de Kroniek werd ik geholpen door een kop in het RD van 11 juni 2003: ‘Vrouw in NGK-ambt beïnvloedt kleine oecumene’. Hoewel het afgrijselijk Nederlands is, weet u nu meteen waarover het gaat. Binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken is hardop de aanbeveling uitgesproken om het ambt van ouderling en predikant open te stellen. Daar hebt u haar: de vrouw in NGK-ambt.

‘Vrouwelijke dominee geen onoverkomelijk punt’

De afgelopen tijd kwamen de Nederlands Gereformeerde Kerken opvallend in het nieuws. Allereerst door de berichten over contacten met een aantal synodaal-gereformeerde kerken, dat een overstap naar de NGK zou overwegen. Deze kerken hebben op zichzelf niet zoveel bezwaar tegen het SoW-proces. Maar wel tegen het inleveren van de plaatselijke zelfstandigheid. Op 11 april jl. spraken de verontruste gereformeerden met de NGK-Commissie voor contact en samenspreking met andere kerken. Een verkennend, maar buitengewoon serieus gesprek, volgens commissielid W. Smouter. Hoewel C.B. Elsinga in het ND van 11 juni 2003 duidelijk maakte, dat het bij dit contact bepaald nog niet om een gelopen race gaat. Er staan ook nog andere opties open.

In dit verkennend gesprek kwam ook ‘de vrouw in het ambt’ ter sprake. Voor het gros van de bezwaarde synodaal-gereformeerde kerken is dat geen punt. Dat ligt anders in de NGK. Daar kent men al wel hier en daar vrouwelijke diakenen, officieel nog geen vrouwelijke ouderlingen (al worden ze wel gedoogd) en predikanten. Maar ds. Smouter kon in dit opzicht geruststellende taal spreken. Het gaat hier niet om een onoverkomelijk bezwaar. ‘Binnenkort wordt het ouderlingschap voor vrouwen geopend, verwacht Smouter. Volgens het Nijkerks beraad (van de bezwaarde kerken, HW) ligt de vrouwelijke dominee in de NGK wel iets moeilijker, maar het is geen “onoverkomelijk punt”. Aansluiting bij de NGK is mogelijk, concludeert Smouter, en met hem de gereformeerden’ (TROUW van 6 juni 2003). Het RD van 7 juni 2003 wist daaraan de mededeling toe te voegen: ‘De Landelijke vergadering van de NGK bespreekt begin volgend jaar of vrouwen ook ouderling en predikant mogen worden.’ Kortom, welke theologische en praktische bezwaren er ook kunnen zijn voor een mogelijke aansluiting van de bezwaarde synodaal-gereformeerde kerken bij de NGK, niet ‘de vrouw in het ambt’.

Rapport

Inmiddels is ook wel duidelijk waarom Smouter ten aanzien van ‘de vrouw in het ambt’ zulke geruststellende woorden kon spreken. Het was op 10 juni jl. zowel bij het ND als bij het RD voorpaginanieuws. Na vijf jaar studie heeft een commissie haar rapport gepresenteerd. Met als conclusie dat de ambten van ouderling/predikant ook voor vrouwen opengesteld kunnen worden.

De conclusie uit dit rapport - hoe opmerkelijk ook - is nog niet eens het meest bijzondere van dit rapport. Dat is voor mijn besef vooral de weg waarlangs men tot deze conclusie gekomen

is. Volgens de commissie kun je niet eenduidig uit de Schrift tot een conclusie komen voor of tegen 'de vrouw in het ambt'. Er laten zich twee argumentatielijnen onderscheiden.

'Tegenstanders trekken een lijn van Genesis 1-3 naar de zogenaamde zwijgtteksten in het Nieuwe Testament en concluderen op grond hiervan dat een vrouw geen ambtsdrager mag zijn in de gemeente van Christus. Voorstanders trekken een lijn van Genesis 1-3, via Joël 2, naar de deelname van vele vrouwen aan de dienst des Heren in het Nieuwe Testament en concluderen op grond hiervan, dat een vrouw wél ambtsdrager mag zijn in de gemeente van Christus.' Volgens de commissie zijn er evenwel 'geen doorslaggevende redenen gevonden waarom één van deze argumentatielijnen met uitsluiting van de andere, tot de enig juiste moet worden verklaard. ... Het opmerkelijke verschijnsel doet zich voor, dat juist het principe dat we tot uitgangspunt hebben genomen - zorgvuldig luisteren naar de Schriften - ons als resultaat oplevert, dat duidelijkheid en eenduidigheid in deze weg niet gevonden zijn.'

'Bijbels blijven' is dus niet hetzelfde als het in onze tijd zo rechtstreeks mogelijk toepassen van de bijbelse geboden. Je moet ook rekening houden met de 'contextbepaaldheid' ervan. Ze zijn verweven met de tijd, cultuur en situatie waarin ze gegeven zijn. In dat licht leest de commissie Paulus' voorschriften over het optreden van vrouwen in de gemeente. Ze zijn 'dusdanig contextbepaald, dat het rechtstreeks toepassen van deze voorschriften in onze tijd niet geboden, niet nodig, niet mogelijk en zelfs - gegeven de context waarin wij leven - niet aan te bevelen is.'

Niet dat de commissie wil weglopen voor 'de smaad van Christus'. Maar men betwijfelt of de ergernis die wordt opgeroepen door het in praktijk brengen van Paulus' voorschriften betreffende de vrouw in de gemeente, mag worden geduid als 'de smaad van Christus'. 'Het rechtstreeks toepassen heeft alleen tot gevolg dat onze wereld verder vervreemdt van Evangelie en kerk vanwege een minder wezenlijk of zelfs oneigenlijk onderwerp. Zelfs valt te vrezen dat de wereld, door de aanstoot die de kerk op een dergelijk punt geeft, al helemaal niet vermag door te dringen tot de ware aanstoot, die besloten ligt in het Evangelie van de gekruisigde Christus.'

De commissie gaat dan ook een andere weg. Wij als mensen hebben van de Here een eigen verantwoordelijkheid gekregen. 'Die heeft tot gevolg dat wij voor wat betreft de inrichting van ons leven volop gebruik mogen maken van de ons gegeven wijsheid en door ons opgedane kennis en ervaring.' Bij de hantering van Paulus' voorschriften voelt men zich minder afhankelijk van de precieze exegese. 'Wij krijgen daardoor de ruimte om met deze voorschriften op dezelfde manier om te gaan als we dat ook doen met (tal van) voorschriften uit het Oude Testament.' Ach, wie pleit er nog voor het zwagerhuwelijk uit Deuteronomium 25? Daaronder is de hele sociaal-culturele basis wegge gevallen. Ga zo ook maar om met wat Paulus schrijft over de plaats van de vrouw in de kerk. Toelating tot het ambt van ouderling en predikant wordt op deze manier een kwestie van *christelijke vrijheid*.

Omgang met de Schrift

Ik gaf het al aan, het rapport volgt een bijzondere weg om tot de conclusie te komen. Hier gaat een wissel om in de omgang met de Schrift. Niet langer is de exegese beslissend. Een hermeneutische vooronderstelling bepaalt de eindconclusie. En wel die van de contextbepaaldheid van de Schrift. Laten Paulus' voorschriften over de plaats van de vrouw in de gemeente in zijn tijd en situatie relevant zijn geweest, wij leven in een andere tijd en situatie. Dus maken wij - in eigen verantwoordelijkheid - andere keuzen, die evenzeer bijbels-legitiem zijn.

Nu zal geen mens ontkennen dat de bijbelse geboden gegeven zijn in concrete omstandigheden. En dat dit bij het onderkennen van de wil van God ook in rekening moet worden gebracht. Al draagt het gebod soms een duidelijke datum, daarmee is het nog niet meteen een gedateerd gebod geworden. De verwijzing naar het zwagerhuwelijk in Deuteronomium 25 lijkt mij in dit verband een zwakgebod. Israëls ceremoniële en burgerlijke wetgeving geldt volgens de Bijbel zelf niet meer als rechtstreeks gebod voor de nieuwtestamentische gemeente. Al maken wij nog wel gebruik van de getuigenissen uit de Wet en de Profeten, om ons in het Evangelie te bevestigen en ook om overeenkomstig Gods wil ons leven in alle eerbaarheid in te richten tot zijn eer (art. 25 NGB). Liever neem ik als voorbeeld de Tien Geboden. Blijvend geldig. Maar niet tijdloos geredigeerd. Vandaar dat je meer dan eens een ‘nieuwtestamentische vertaalslag’ moet maken, bijvoorbeeld bij de aanhef en bij het vierde gebod.

Iets dergelijks kan gezegd worden ten aanzien van 1 Korintiërs 11, een voorbeeld dat ook in het commissierapport genoemd wordt, u weet wel, over de hoofdbedekking van de vrouw. Jawel, dat bevel hangt nauw samen met de situatie waarin de geadresseerden zich bevonden. Maar bevat wel degelijk de wil van God, ook voor ons in onze situatie. Mutatis mutandis. Je brengt dus het verschil in omstandigheden in rekening. Geen tijdloos gebod. Maar ook niet tijdgebonden. Voor de blijvende betekenis van 1 Korintiërs 11 wijs ik graag op het boekje van prof. dr. J. van Bruggen, EMANCIPATIE EN BIJBEL. KOMMENTAAR UIT 1 KORINTHE 11, Amsterdam 1974. Nog steeds voorbeeldig voor de manier hoe je hebt te luisteren naar het oude onderwijs van de Schrift in de situatie van vandaag.

Maar in het commissierapport gebeurt iets anders. Daarin wordt wat Paulus zegt over de plaats van de vrouw in de gemeente, ‘contextbepaald’ verklaard. Niet meer van toepassing of toepasbaar in onze gewijzigde situatie. Vandaar dat de commissie ook niet wil kiezen tussen de twee (exegetische) argumentatielijnen. De insteek wordt die van de eigen verantwoordelijkheid en eigen context. Daarmee is inderdaad een wissel omgezet. Niet langer is de blijvende geldigheid van het bijbelse gebod - rechtstreeks of meer indirect - het uitgangspunt. Hier gaan de eigen tijd en context beslissen over de geldigheid van het bijbelse gebod. Dan denk ik: nu praten mensen voor hun beurt. Laat de Schrift toch voor zichzelf spreken. En neutraliseer de boodschap van de Schrift niet op voorhand door jouw hermeneutische vooronderstelling.

Je staat dan ook niet meer open voor wat de Schrift zelf zegt. De commissie zegt aan te willen sluiten bij de gereformeerde visie op het ambt. Voor heroverweging van de gereformeerde ambtsvisie zag men onvoldoende aanleiding. Het gevolg hiervan is, dat ook voor de commissie ambtelijk optreden het element van *gezag* in zich bergt. Akkoord. Maar juist op dat punt is de apostel Paulus verrassend duidelijk. ‘Ik sta niet toe dat een vrouw onderricht geeft of gezag over de man heeft.’ Waarom? ‘Want eerst is Adam geformeerd en daarna Eva. En Adam heeft zich niet laten verleiden, maar de vrouw is door de verleiding in overtreding gevallen’ (2 Tim. 2:12v). Hoezo ‘contextbepaald’? Paulus redeneert niet vanuit zijn tijd en situatie, maar vanuit Genesis 1-3! Daar liggen de wortels voor het ‘hoofd-zijn’ van de man. Ik weet het, ook de commissie wil niet beweren, dat dit ‘hoofd-zijn’ uitsluitend cultuurbepaald is. Maar let op dat ‘uitsluitend’. Wel voor een belangrijk deel. Bij de apostel blijft dat echter buiten beeld. Voor hem spelen bijbelse argumenten de doorslaggevende rol voor bevelen die ook vandaag nog steeds rechtstreeks van toepassing zijn en dat ook willen zijn.

Impact

Wanneer de NGK de aanbevelingen van dit rapport volgen, zal dat een negatieve impact hebben op verdere contacten met de CGK en de GKV (om voor het gemak deze afkortingen te gebruiken). De GS van de CGK Haarlem-Noord 1998 sprak zich uit tegen 'de vrouw in het ambt'. Toen in 1998 de CGK de officiële samensprekingen met de NGK beëindigde, was dan ook een van de redenen daarvoor het besluit van de NGK om vrouwelijke diakenen aan te stellen. In 2001 werd dat nog eens onderstreept: nauwer samenleven met een plaatselijke NGK waar een vrouwelijke diaken is, staat op gespannen voet met de in de CGK geldende kerkorde. Prof. dr. J.W. Maris - voorzitter van deputaten eenheid - is nog terughoudend in zijn commentaar op het commissierapport. Maar zegt al wel: 'Dat een besluit inzake vrouwelijke ambtsdragers een moeilijke kwestie zou vormen, is voor iedereen duidelijk' (RD van 11 juni 2003). Overigens is ook de commissie zelf zich dat bewust. Worden de ambten van ouderling/predikant voor vrouwen opengesteld, dan zou de belemmering op de weg naar kerkelijke eenheid met de CGK wel eens kunnen voortduren, schrijft de commissie. Dat lijkt mij nog voorzichtig gezegd.

Desgevraagd gaf ds. A.J. van Zijlekom - voorzitter deputaten eenheid GKV - nog geen publiek commentaar. Toch zal het duidelijk zijn dat 'de vrouw in het NGK-ambt' ook voor onze kerken - naast de omgang met de belijdenis en met kerkordelijke regels - een extra struikelblok in de toenadering zal vormen. Ook al zijn er onder ons stemmen die pleiten voor 'de vrouw in het ambt', toch is dat gevoel niet algemeen. Sterker nog, toen de kerken het actieve stemrecht van de zusters der gemeente bij ambtsdragersverkiezingen erkende, werd met zoveel woorden uitgesproken: 'omdat stemmen niet beschouwd mag worden als een vorm van (mee)regeren, mag het toekennen van stemrecht aan de zusters niet gezien worden als een eerste stap op weg naar het leer- en regeerambt van de zusters' (ACTA GS OMMEN 1993, p. 43). Daarvan hielden de kerken nadrukkelijk afstand! Men zie ook het bijbehorende rapport in genoemde ACTA, bijlage III (ook als afzonderlijke uitgave verschenen: VROUWENSTEMRECHT IN DE KERK, GS OMMEN 1993, Barneveld 1993).

Een nieuw struikelblok dus. Om het met Lodewijk Dros te zeggen (TROUW van 11 juni 2003): '... de NGK gooien met de keus voor vrouwen de deur naar de traditionele gesprekspartners dicht.' Wanneer althans die gesprekspartners de rug recht houden. Wat dat betreft sluit ik mij aan bij het commentaar in het RD van 7 juni 2003, naar aanleiding van de mogelijke overstap van bezwaarde synodaal-gereformeerde kerken naar de NGK: '... als hun overkomst naar de Nederlands gereformeerden ertoe leidt dat daar de vrouw in het ambt geaccepteerd wordt en vervolgens door de vrijgemaakten en christelijke gereformeerden wordt getolereerd, dan is dat bepaald geen winst.' Inderdaad. Helemaal nu de omgang met de Schrift ermee gemoeid is!

Afgesloten op 18 juni 2003.